

Normalitet

Hvad vil det sige at være normal? Den gængse opfattelse af normalitet finder vi i dagligsproget og i internettets udbredte 'er du normal'-quizzet. Den har rod i en kvantitativ beregning: Det normale er enten det gennemsnitlige eller det, som de fleste gør. Når syv ud af ti danskere børster tænder om morgenen, siger vi, at morgentandbørstning er normalt i Danmark.

Problemet ved denne definition af normalitet er, at den samtidig udgrænser noget andet, som afviger fra normalen. Hvis du er en af dem, der ikke børster tænder om morgenen, afviger du fra normalen. Det er sådan, vi har lært at ordne og klassificere vores begrebsverden: i bipolarer tankestrukturer eller dikotomier.

Dikotomien er en logisk figur, som især er blevet udbredt gennem den strukturalistiske sprogvidenskab. Den opdeler en given klasse i to underkategorier, der ikke kan overlape hinanden. Fx opdeler dikotomien mennesker i normal/afviger, mand/kvinde, heteroseksuel/homoseksuel osv. I en dikotomisk tænkning kan man ikke være normal og afvigende på samme tid, fordi de to dele i modsætningsparret gensidigt udelukker hinanden.

De fleste mennesker vil gerne anses for nogenlunde normale. Vi vil helst passe ind og tilpasse os normalen for at blive accepteret i fællesskabet. For det er hårdt at blive ekskluderet. I et interview til TV2 Lorry (27. maj 2016) forklarer digteren Asta Olivia Nordenhof:

"Jo flere gange man oplever som menneske, at man har svært ved at få adgang til normalen, eller jo flere gange man ligesom er i konflikt med normalen, jo sværere et liv vil man nødvendigvis få."

Normkritik

Nordenhof er en af de forfattere, som er med i denne bog. Det er hun, fordi hun ligesom bogens øvrige forfattere skriver tekster, der forholder sig kritisk og undersøgende til de normer, der hersker i vores samfund. For normalitet er nemlig tæt forbundet med normer. Man kan sige, at normerne udgør vores forventning til det normale. Hvis jeg fx møder et fremmed menneske, forventer jeg, at vi hilser på hinanden med hånden, ikke med kindkys eller buk. For det er en norm i Danmark, at vi hilser ved håndtryk.

Normer er altså kulturbestemte og kan variere fra kultur til kultur; de kan defineres som uskrevne spilleregler eller *normalitetsforventninger* i en given kul-

"FULK NORMEN" (Helle Juul Larsen)

tur. Fordi de er uskrevne eller uudtalte, er normerne også *usynlige*. Vi lægger ikke mærke til dem, men tager dem for givet. Det er først, når vi kommer i konflikt med normerne, at vi opdager, de findes. Fx når vi erfarer på egen krop, at den måde, vi ser ud eller er på, falder uden for normen.

Det er karakteristisk for dele af litteraturen efter årtusindskiftet og især for de forfatterskaber, som er repræsenteret i denne bog, at de er optaget af at gøre normerne synlige. Det er de blandt andet, fordi de vil vise, at normer ikke er uskyldige. Normer har en form for vold i sig: De ekskluderer 'den anden'. Den anden er den teoretiske betegnelse for det, der afviger fra normalen og er fremmed for normen. Eksklusion af den anden er således en magtudøvelse, som ofte foregår ubevidst, og det er denne usynlige magtudøvelse, som litteraturen bevidstgør os om.

Ofte er læseren – og tekstens jeg – selv en del af normen og magtudøvelsen. Med til normkritikken hører derfor også ofte en selvkritik, som medfører, at man gennem mødet med litteraturen bliver bevidst om sin egen magtposition.

Ny kropslighed

Normkritikken er nært forbundet med det, som blandt andre lektor Elisabeth Friis har betegnet som 'ny kropslighed'. Betegnelsen beskriver en fornyet interesse for konkret kropslighed, som Friis iagttager i ny litteratur. Den ny kropslighed har rod i en såkaldt kropsfænomenologisk erkendelse af, at vi ikke kan løbe fra vores egen krop. Vi eksisterer i verden i kraft af en sansefysiologisk krop og er bundet til de erfaringer og sansninger, som kroppen bærer med sig.

KROPSFÆNOMENOLOGIEN

blev især udviklet af filosofen Maurice Merleau-Ponty, som i 1945 skrev hovedværket *Kroppens fænomenologi*. Merleau-Ponty brød med en lang tradition for at tænke det menneskelige subjekt som knyttet til bevidsthed. I stedet betonedede Merleau-Ponty menneskets kropslige væren-i-verden og beskrev det kropslige subjekt som et grundlæggende eksistensvilkår: "Det er gennem min krop, jeg forstår andre, ligesom det er gennem min krop, jeg perciperer 'ting'".

Sara Ahmed er en moderne tænker, som også er inspireret af kropsfænomenologien. Hendes teorier om hvidhed og racialisering vil blive introduceret og anvendt i denne bog.

e. Vi lægger ikke
er i konflikt med
en måde, vi

tet og især for de
et af at gøre nor-
ier ikke er uskyld-
den'. Den anden
g er fremmed for
som ofte foregår
en bevidstgør os

magtudøvelsen.
medfører, at man
position.

stor Elisabeth Fri-
fornyet interesse
y kropslighed har
kan løbe fra vores
krop og er bundet

1945 skrev
red en lang
il bevidsthed.
i-verden og
te ikår:
nem min krop,

eret af
ialisering

Hos digteren Caspar Eric, der er født med cerebral parese (spastisk lammelse), er handikappet en fysisk realitet og en integreret del af den erfaringsverden, hans langdigt *Nike* (2015) beskriver. Men samtidig bliver den konkrete krop iagttaget af andre, som tillægger kroppen betydning. Når den handikappede krop falder uden for normen, er den i en social kontekst. På den ene side er eksklusionserfaringen altså bundet til en konkret kropslighed, på den anden side er den en social konstruktion.

Man kan derfor sige, at den ny kropslighed i normkritikken optræder som en kropsfænomenologisk modificering af den socialkonstruktivistiske idé om, at al erkendelse er en social konstruktion. Det menneskelige subjekt er *både* socialt betinget *og* styret af konkrete kropslige erfaringer. Det filosofiske grundlag for normkritikken er således en kombination af socialkonstruktivisme og kropsfænomenologi.

SOCIALKONSTRUKTIVISMEN

er en videnskabsteoretisk retning, som siden 1980'erne har været udbredt og populær. Socialkonstruktivismen gjorde op med forestillingen om, at der findes en objektiv sandhed eller essens, som kan erkendes. For socialkonstruktivisterne er al menneskelig erkendelse en social konstruktion. Erkendelse sker altid via en optik eller en forståelsesramme, som er formet af en social, kulturel og historisk kontekst.

Judith Butler er en indflydelsesrig socialkonstruktivist, og hendes teorier om køn og seksualitet vil blive introduceret og anvendt i denne bog.

Vrede stemmer

Et andet fænomen, som knytter sig til normkritikken, er vrede. Lektor Lilian Munk Rösing peger i sin aktuelle forskning på vreden som en vigtig drivkraft i ny litteratur; det gælder ikke mindst for store dele af den normkritiske litteratur, som denne bog behandler. Vreden kan være udtalt og åbenlys, men lige så ofte kommer den mere indirekte til udtryk som en vred stemme eller stil i teksten.

Den vrede stemme viser sig især i tekstens (sproglige) form. Fx når Christina Hagen i "Harlem, New York" fra *White girl* (2012) bruger et vrængende talesprog fuld af syntaktiske fejl og ordvalg i en udpræget lav stil. Eller når Olga Ravn i "reklamepigebarnet" fra *Jeg æder mig selv som lyng* (2012) laver sproglige nydannel-

ser som "plakatknep" og "girl-mindfuck". Eller når Mette Moestrup i "MIN KITTEL ER FOR KORT" fra *DØ, LØGN, DØ* (2012) bruger arbejdersangen som genre og lader den undertryktes vrede få frit løb: "Og sådan bliver det ved og ved og ved. / Jeg bliver så vred". Alle eksempler fra tekster, der indgår i denne bog.

Vreden udspringer af den eksklusion, som normer afstedkommer, og er nært forbundet med ressentiment. Ressentiment er et filosofisk begreb, som blandt andre Friedrich Nietzsche brugte i sin moralfilosofi til at beskrive de undertryktes hævnfølelse over for undertrykkerne. At den litterære vrede tager form som ressentiment, betyder blandt andet, at den ikke bare kan afvises som irrationel og uproduktiv, men må opfattes som en bevidst fastholdt uforsonlighed i forhold til en krænkelse, der ikke er blevet gjort op med.

Konkurrencestaten

I det førnævnte TV2 Lorry-interview beskriver Nordenhof, hvordan samfundet fungerer som en reguleringsmaskine. Hun bruger psykisk sygdom som et konkret eksempel:

"Folk, der er diagnosticerede med skizotypi og skizofreni, vil ofte have en afvigende sprogopfattelse. Det kan være, at man i høj grad udtrykker sig i billeder, eller det kan være, at man staver på en ualmindelig måde. Og det vil jo allerede i folkeskolen naturligvis bringe én i problemer. Det vil indebære, at man får lavere karakterer, hvis man staver på en alternativ måde, og det vil indebære, at man får sværere adgang til samfundets privilegier. Det er på den måde, jeg mener, at samfundet er en reguleringsmaskine, der sorterer afvigende virkelighedsopfattelser fra, her taler vi så om afvigende sprogopfattelser".

Billedet af samfundet som reguleringsmaskine bliver kun forstærket i overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat – en overgang, vi i Danmark befinder os midt i. I bogen *Konkurrencestaten* (2011) introducerer professor Ove Kaj Pedersen konkurrencestaten som begreb. En konkurrencestat er først og fremmest defineret ved, at den konkurrerer med andre stater om at skabe mest mulig vækst, så den kan finansiere sin velfærd. Det politiske fokus i konkurrencestaten er derfor på at styrke konkurrenceevnen, sikre beskæftigelsen og veluddannet arbejdskraft. Derfor bliver unge i Danmark ikke længere rådet til at vælge uddannelse med hjertet, men snarere efter hvad der sikrer dem job efterfølgende.

Arbejdsmarkedstilknytning står helt centralt i konkurrencestaten, og der re-